

Köszöntő

Tisztelettel köszöntjük a 200 éves Magyar Tudományos Akadémiát és fejet hajtunk a víztudomány akadémikusai előtt!

200 év a víztudományokért

Ijjas István^{1,2}

¹ Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építőmérnöki Kar, Vízépítési és Vízgazdálkodási Tanszék, 1111 Budapest, Műegyetem rakpart 3. (e-mail: ijjas.istvan@emk.bme.hu)

² Magyar Hidrológiai Társaság tiszteletbeli elnöke, a Tudományos Bizottság elnöke

DOI:10.59258/hk.19238

Kivonat

Gróf Széchenyi István 200 évvel ezelőtt, 1825. november 3-án ajánlotta fel birtokainak egy évi jövedelmét egy Magyar Tudós Társaság megalapításához. Ettől a naptól számítják a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) történetét. Az Országgyűlés a magyar tudomány és a magyar tudósok két évszázados sikereinek elismeréseként úgy határozott, hogy támogatja az MTA megalapítása 200 éves évfordulójának méltó megünneplését. Ezért a 20/2024. XI.6. számú országgyűlési határozattal a 2025 és 2026 évet a Magyar Tudomány Événé nyilvánította. Ez a közlemény az Akadémiának a 200 éves története során a víztudományok terén elért eredményeire emlékeztet, a teljesség igénye nélkül, a víztudományok terén végzett tudományos munka eredményességét egyes akadémikusok tevékenységével szemlélítve. A közlemény célja annak kezdeményezése és elősegítése, hogy a Magyar Hidrológiai Társaság (MHT) a bicentenáriumi jegyében induló két éves időszak alatt ünnepeljen együtt az MTA-val, úgy, hogy részletesebben áttekintheti a víztudományok 200 évének tapasztalatait és javaslatokat fogalmaz meg arra, hogyan segítse a Magyar Hidrológiai Társaság a víztudományok fejlődését a következő évtizedekben.

Kulcsszavak

Víztudományok, Magyar Tudományos Akadémia, akadémikusok, Magyar Hidrológiai Társaság.

200 years for water sciences

Abstract

200 years ago, on 3 November 1825, Count István Széchenyi offered a year's income from his estates for the establishment of a Hungarian Society of Scientists. The history of the Hungarian Academy of Sciences (MTA) is counted from this day. In recognition of the two-century-old successes of Hungarian science and Hungarian scientists, the National Assembly supports the worthy celebration of the 200th anniversary of the founding of the Hungarian Academy of Sciences. Therefore, the years 2025 and 2026 were declared the Year of Hungarian Science by Parliamentary Resolution No. 20/2024 XI.6. This article recalls the achievements of the Academy in the field of water sciences during its 200-year history, without claiming to be exhaustive, illustrating the effectiveness of scientific work in water science with the activities of certain academics. The aim of this article is to initiate a better overview of the experiences of the 200 years of the Hungarian Academy of Sciences during the 2025-2026 Year of Hungarian Science, which will be launched in the spirit of the bicentenary, and to formulate proposals on how the Hydrological Society should help the development of water sciences in the coming decades.

Keywords

Water sciences, Hungarian Academy of Sciences, academics, Hungarian Hydrological Society.

BEVEZETÉS

Gróf Széchenyi István 200 évvel ezelőtt, 1825. november 3-án ajánlotta fel birtokainak egy évi jövedelmét egy Magyar Tudós Társaság megalapításához. Ettől a naptól számítják a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) történetét. Az Országgyűlés a magyar tudomány és a magyar tudósok két évszázados sikereinek elismeréseként úgy döntött, hogy támogatja az MTA megalapítása 200 éves évfordulójának méltó megünneplését. Ezért a 20/2024. XI.6. számú országgyűlési határozattal a 2025. és 2026. évet a Magyar Tudomány Événé nyilvánította. A bicente-

náriumra az MTA ünnepi rendezvény- és kiadvány sorozattal készül.

A Magyar Hidrológiai Társaság (MHT, Társaságunk) a megalapítása óta eltelt 108 év alatt a víztudományok területén mindig szoros kapcsolatban volt a Magyar Tudományos Akadémiával. Az egész országra és a víztudományok minden területére kiterjedő kapcsolatrendszerén keresztül elősegítette a kutatók és az általuk elért eredmények gyakorlati alkalmazói közötti kapcsolatot, amiben fontos szerepet töltöttek be az akadémikusok és az MTA

különböző testületeinek a Társaság tevékenységében részt vevő tagjai.

Csatlakozzunk mi is ehhez a kétszáz éves ünnepeléshez! Tegyük fel magunknak a kérdést: mit jelentett a Magyar Hidrológiai Társaság és annak különböző szervezeti egységei számára az MTA különböző testületeivel történő együttműködés, és szükséges-e, lehet-e fejleszteni a kapcsolatainkat? Ebben a közleményben ennek a kérdésnek a megválaszolásához mutatok be információkat és fogalmak meg bevezető gondolatokat.

Hasznos segítségemre volt a dolgozat anyagának összegyűjtésében Salamin Pál professzornak, az MHT Tiszteleti tagjának a Budapesti Műszaki Egyetem (BME) 1982-ben ünnepelt bicentenáriuma írt, „200 év távlatában” című visszatekintése a víztudományok oktatásának történetére, ami a Hidrológiai Tájékoztatóban jelent meg (Salamin 1983). Salamin Pál a közleményében felsorolta azt a 17 akadémikust, akik a vízgazdálkodásban 1983 előtt elérték a legmagasabb tudományos fokozatot, az akadémiai tagságot, és tudományos tevékenységükkel jelentős hatást gyakoroltak a víztudományos képzésre és ezzel a víztudományok fejlődésére is. Ez a közlemény az MTA 200 éves történetével foglalkozik, de emellett a BME 243 éves és a Magyar Hidrológiai Társaság 1917-ben induló 108 éves történetére is utal, hiszen ezek a történetek a víztudományok területén szorosan összekapcsolódtak.

Fontos információforrások voltak az MTA adatbázisaival foglalkozó összeállítások (Glatz 2003, Markó és társai 2003), valamint a Magyar Hidrológia Társaság kitüntetettjeiről készült kiadvány (Fejér 2019). Az akadémikusoknak a kiadványban közölt életrajzaiból, valamint a tudományos eredményeik és a Társaságunkban végzett tevékenységük és a tisztségeik alapján látszik, hogy milyen jelentős szerepük volt az akadémikusoknak az MHT életében. Tudósaink a Társaságunk 2000-3000 egyéni és 150-200 intézményi tagján keresztül közvetlenül segíthették a legújabb tudományos eredmények megismerését és gyakorlati alkalmazását. Nyolc évig az MHT elnöke voltam és évtizedeken keresztül részt vettem a Társaság életében. Ismertem az akadémikusokat is. Mégis, amikor összegyűltek az információk a közleményhez, meglepődve láttam, hogy a víztudományoknak milyen sok, hazai és nemzetközi szinten is elismert tudósa, milyen aktív és hasznos tevékenységet végzett a Társaságban.

Ez a visszatekintés az Akadémia 200 éves történetének a víztudományokhoz köthető eredményeire emlékeztet, a teljesség igénye nélkül, a víztudományi tudományos munka eredményességét egyes akadémikusok tevékenységével szemlélítve. A közlemény bemutatja, hogy milyen fontos szerepet töltöttek be az akadémikusok a Magyar Hidrológiai Társaság alapításában és folyamatos tevékenységében a Társaság történetének eddig eltelt 108 évében. Az adatok érzékeltetik azt is, hogy a Társaság fontos közvetítő szerepet játszott a legmagasabb szintű tudomány és a szakmai gyakorlat között. Azt is mondhatjuk, hogy a Társaság az MTA szakmai tömegbázisát jelentette. Az MHT-nak integrációs szerepe is volt, mert a szakosztályai és területi szervei a víztudományok teljes területét lefedik, hiszen ez a fenntartható fejlődést biztosító integrált

vízgazdálkodásnak alapvető feltétele. Az integrált vízgazdálkodással foglalkozó könyvemben (Ijjas 2019) különböző szervezetekben szerzett saját tapasztalataim alapján a „Szakmai és tudományos szervezetek szerepe az integrált vízgazdálkodásban” című fejezetben leírtam az ezzel kapcsolatos gondolataimat.

Ünnepeljünk az MTA-val együtt a Magyar Tudomány Évei időszakban azzal, hogy az MHT Tudományos Bizottsága, az MHT szakosztályai és területi szervei együtt keresik a módját annak, hogyan emlékezzünk meg az MTA bicentenáriumáról! Keressük a lehetőségét annak, hogyan működünk együtt ebben az OVF Vízügyi Tudományos Tanácsával, a felsőoktatási víztudományi kutató helyekkel és a Bökényi Megállapodás résztvevőivel is! Keressük az MTA víztudományokkal – illetve azokkal is – foglalkozó testületeivel való kapcsolatot a tudomány és a gyakorlat kapcsolatának jó áttekintése érdekében!

Ebben a közleményben információkat és gondolatokat osztok meg az olvasókkal az MTA 200 évéről a víztudományok területén. Különös figyelemmel foglalkozom az MTA víztudománnyal foglalkozó testületei és akadémikusai és az MHT kapcsolataival. Közleményemnek az a célja, hogy kezdeményezem és segítsen azt, hogy a bicentenárium jegyében induló 2025-2026 Tudomány Éve alatt áttekintsük az MTA 200 évének tapasztalatait, és javaslatokat fogalmazzunk meg arra, hogy a Magyar Hidrológiai Társaság az MTA szakmai tömegbázisaként miként segítse a víztudományok fejlődését, a tudományos eredmények hasznosulását a következő évtizedekben. A történelmi feldolgozásban az erősségünk lehet az MHT Vízügyi Történeti Bizottsága, amely Társaságunknak hosszú évtizedek óta az egyik legeredményesebben működő szervezeti egysége.

Az MTA rövid történeti összefoglalója az Akadémia történetét kilenc időszakra bontva tárgyalja. Részletesebb vizsgálatokat kellene végezni ahhoz, hogy a víztudományok területén is ezt tegyünk. Közleményem tartalmát szerényebb formában, az évszázadokhoz igazodva tárgyalom.

VÍZTUDOMÁNYOKÉRT A 19. SZÁZADBAN

A társadalmi és gazdasági fejlődésnek a 19. században nagyon fontos alapfeltétele volt a vízszabályozás fejlesztése. Ezért az Akadémia történetének első évtizedeiben több olyan akadémikust is választottak a víztudományok területéről, akik vízszabályozással – illetve azzal is – kiemelkedő eredményességgel foglalkoztak. Ebben az időszakban az összes akadémikus számát – és azon belül a mérnökök számát – tekintve is a jelenleginél magasabb volt azoknak az aránya, akiket az MTA a víztudományok területéhez sorol.

Beszédes József (1787-1852, levelező tag 1831)

Már az Akadémia működésének első évében levelező taggá választották. Ő volt az első mérnök, aki az Akadémia tagja lett. Az egyik fő szakmai nyelvújító volt, aki a német és latin szakszavak helyett magyar elnevezéseket vezetett be a vízgazdálkodásban. Mint kiváló műszaki író, a megjelent munkái révén ő teremtette meg a magyar vízgazdálkodási szaknyelv alapjait. Ő írta Magyarországon az első vízgazdálkodási tárgyú szakkönyvet „Magyarországi hidrotechnikából próbául” (1831) címmel. Egyes munkái ma

is korszerűnek tekinthető gondolkodásmódot tükröznek. Azok közé a híres magyar mérnökök közé tartozott, akik a legnagyobb vízszabályozási munkákat tervezték és végezték Magyarországon a 19. században. Tevékenységének társadalmi hasznát és elismertségét mutatja az, hogy emléket Duna-híd, utcák, iskolák, egyetemi kollégium, emlékművek, sport klubok, balatoni vitorlásverseny és vízgazdálkodási fejlesztési program neve őrzi.

Vásárhelyi Pál (1795-1846, levelező tag 1835, rendes tag 1838)

Az Akadémia második mérnök tagja, a magyar vízgazdálkodás történetének egyik legkiválóbb szakembere és tudósa volt. Tevékenységének jelentőségét, hasznát és elismertségét utcák, terek, intézmények, köztük a BME Építőmérnöki Karának kollégiuma és doktori iskolája, valamint magas állami kitüntetés neve is őrzi. Kevés olyan műszaki szakembere van a történelmünknek, akiről annyi közteret elneveztek, mint róla. Munkásságához fűződik a Tisza szabályozási tervének koncepciója, és a vaskapui víziút kialakításában is fontos szerepe volt. Az ő nevét viseli a 21. század egyik legjelentősebb hazai vízgazdálkodási fejlesztési terve, a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése, a tiszai árvízvédelmi rendszer továbbfejlesztése. Az MTA 200 éves történetének is a legkimagaslóbb egyéniségei közé tartozik. Erről az MTA is hitet tett azzal, hogy a 2025. május 5-én felavatott, az MTA alapításának 200. évfordulójára tervezett köztéri alkotás, az MTA épülete előtt elhelyezett, 200 kőből álló térplasztikával kialakítandó emlékhelyen az 1846-os évhez tartozó tábla Vásárhelyi Pálra emlékeztet. A táblára írt szöveg: „Vásárhelyi Pál elkészíti a Tisza szabályozásának tervét az árvízvédelem és a hajózás érdekében”. A táblához hosszabb emlékező szöveg is tartozik, amely a *Czinege és társai* (2025) megemlékezésben 1846-nál olvasható. A felavatott térplasztika neve: „Határtalan történet”.

Reitter Ferenc (1813-1874, levelező tag 1865)

Nevéhez kötődik a pesti Duna-szakasz szabályozása, a dunai rakpartok kiépítése és a budapesti csatornahálózat megvalósításának megkezdése. Ezek tették a hazai települési vízgazdálkodás és városfejlesztés történetének úttörő mérnökévé. Emlékét egy pesti utca és a Magyar Víziközmű Szövetség legmagasabb kitüntetése őrzi.

Győri Sándor (1795-1870, levelező tag 1832, rendes tag 1832)

Építőmérnök és matematikus volt. Foglalkozott a Duna szabályozásával és a pesti szakasz árvízvédelmével, de legfontosabb eredményei nem víztudományi jellegűek voltak, hanem a matematika eredményeinek meghonosításához és a magyar tudományos nyelv kialakulásához köthetők.

Gáthy István (1780-1859, levelező tag 1836)

A korai magyar földmérésen úttörő alakja, geodéta, vízépítő mérnök és közigazgató is volt. Foglalkozott a vízfolyások szabályozásával, Budapest árvízvédelmével, de a legfontosabb eredményei a földmérés, a mérőeszközök fejlesztése és a matematikai alapú geodézia terén születtek. Főbb művei közé tartoztak a „Vízszabályozási eszméletek, különösebb tekintettel a Rába folyam rendezése s hajózhatóvá tételére” (1839) és a „Budapestnek árvíz elleni megóvásáról” (1845) című, víztudományokkal foglalkozó publikációi. Sokoldalú érdeklődését mutatja, hogy

zenepedagógiai munkássága is volt. Ő írta az első magyar zongoraiskola-könyvet 1802-ben „A ’kótából való klavírozás mestersége” címmel.

Petzval Ottó (1809-1883, levelező tag 1858, rendes tag 1858)

Mérnök-matematikus volt. Művei azt mutatják, hogy sokféle témakörrel foglalkozott. Így például „Vízérő és vízépítészettan” (1850), „Hydraulika és Hydrotechnika” (1850), „Felsőbb mennyiségtan” (1867), „Csillagászat elemei” (1875), „Elemi mennyiségtan” (1856), „Erő és géptan” (1861) címen írt tankönyveket. Utóbbi kettővel elnyerte az MTA nagydíját.

Csányi Dániel (1820-1867, levelező tag 1863)

Matematikus és vízépítő mérnök volt, aki rövid ideig Széchenyi titkáráként is tevékenykedett. Bécsben tanult vízépítészettan. A szabadságharcban való részvétele miatt 6 évet börtönben töltött. A raboskodás éve alatt matematikai és mértani rendszerekkel kapcsolatos kutatásokat végzett. A víztudományok területén a Tisza szabályozásával foglalkozott.

Zsigmondy Vilmos (1821-1888, levelező tag 1868)

Bányamérnök, a tudományos vízkutatás megalapozója, akinek az artézi kútúrás hazai elterjedését köszönhetjük. Kezdeményezésére 1866 és 1878 között fűrták meg a harkányfürdői, a margitszigeti, a jászapáti és lipiki, az alcsuti és ránkherlányi, majd a városligeti artézi kutakat. Tevékenységével utat mutatott ivóvízkérdésünk helyes, és az Alföld esetében egyedül számba jöhető megoldására. Ezért a magyar kútúró ipar megteremtőjeként is említik a nevét. A Magyarhoni Földtani Társulatnak (MFT) 1883-tól alelnöke volt. A szabadságharc alatti magatartásáért „vasban töltendő várfogságra ítélték”, ahonnan két év után szabadult.

Emlékét szobor őrzi a soproni egyetemen, Budapesten a Bányászati és Kohászati Egyesület tanácstermében, a Földtani Intézet előcsarnokában és a Széchenyi fürdővel szemben. Az MHT a hidrogeológia területén végzett kiemelkedő tevékenységének elismeréseként 1960-tól Zsigmondy Vilmos-emléklap kitüntetést alapított, amit 1974-ig adományozott a hidrogeológia területén végzett kiemelkedő teljesítményeket elérők számára.

Horváth Ignác (1843-1881, levelező tag 1874)

A pesti műegyetemen mérnöki végzettséget szerzett. Kéziratban maradt levelező tagi székfoglalóját „Az 1876-i vízáradás alkalmából Budapesten tett vízmérésekről” címen tartotta, amelyben az akkor legkorszerűbb mérési módszerek alkalmazásáról adott számot. A Műegyetemen 1871-től a műszaki mechanika tanszéket vezette korai haláláig. Munkásságát számon tartja a tudományág nemzetközi szakirodalma is.

Fodor József (1843-1901, levelező tag 1878, rendes tag 1883)

Orvos, a közegészségügy nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő úttörője. Kezdeményezésére Budapesten létesült a világ második közegészségtani tanszéke, melynek 1874-ben ő lett az első tanára. Kifejezetten a járványok leküzdése érdekében az élelmiszer-higiéne, környezethigiéne, közlekedéshigiéne és talajhigiéne kérdéseivel foglalkozott. E tekintetben szoros kapcsolata volt az MHT

működési területével, amit számos közleménye tanúsít. Egész munkássága meggyőzően bizonyítja a közegészségügy és hidrológia elválaszthatatlan kapcsolatát. Emlékét a budapesti Gutenberg téren felállított mellszobra hirdeti. Róla nevezték el a Fodor József Országos Közegészségügyi Központ Országos Környezetegészségügyi Intézetét. Társaságunk a közegészségügy és a hidrológia határterületén végzett kiemelkedő tevékenységek elismeréseként 1960-tól Dr. Fodor József-emléklap kitüntetést alapított, amit 1974-ig adományozott a csatornázás-szennyvíztisztítás területén végzett kiemelkedő teljesítményeket elérő tagjai számára.

Winkler Lajos (1863-1939, levelező tag 1896, rendes tag 1922)

Kémikus, gyógyszerész. A levelező tagsági székfoglalójának a tárgya „*A gázok oldhatósága vízben*” volt.

VÍZTUDOMÁNYOKÉRT A 20. SZÁZADBAN

Schafarzik Ferenc (1854-1927, levelező tag 1902, rendes tag 1916)

A műszaki földtan, a földrengéstan és a hidrogeológia egyik hazai úttörője. Hidrológiai kutatásainak fő területe a budai Duna-part és a budai hévizek hidrológiája. Az MHT elődszervezetének, a Magyarhoni Földtani Társulat Hidrológiai Szakosztályának elnöke volt 1920–1927 között. A víztudományok területén a legfontosabb publikációi „*A budapesti Duna paleohidrográfiaja*” valamint a „*Visszapillantás a budai hévforrások fejlődéstörténetére*” (1921) című munkái. A Magyar Földtani Társulat a kiemelkedő tudományos eredményeinek és közéleti tevékenységének elismeréseként 1942-ben Dr. Schafarzik Ferenc emlékérem kitüntetést alapított, ami ma is Társaságunk legmagasabb kitüntetései közé tartozik, amit kiemelkedő szakmai, tudományos és közéleti tevékenység elismerésére adományoz.

Entz Géza (1875-1934, levelező tag 1910, rendes tag 1932)

Zoológus, hidrológus. Az általános biológia és az általános állattan számos kérdésével foglalkozott. 1929-től a tihanyi Biológiai Kutatóintézet igazgatója volt. Neki és munkatársainak köszönhető a Balaton vízi életével kapcsolatos részletes hidrobiológiai vizsgálatok megindítása. A Magyar Hidrológiai Társaság meghatározó tudományos eredményeinek és szakmai közéleti munkásságának elismeréseként 1960-ban Dr. Entz Géza emléklap kitüntetést alapított, amit 1974-ig adományozott tagjainak a limnológia területén végzett kiemelkedő szakmai tevékenységükért.

Böckh Hugó (1874-1931, levelező tag 1915, rendes tag 1930)

A Magyar Állami Földtani Intézet igazgatója volt, amikor az MFT Hidrológiai Szakosztályával szorosabb kapcsolatba került. Vezetése alatt az Intézet tevékenységét kiterjesztette az agrogeológiára és a hidrológiára. A víztudományok fejlődése szempontjából a legfontosabb szakirodalmi munkája a „*Geológia I-II.*” (1904, 1909) című könyve volt. A Szakosztály által művelt szakterületeken elért tudományos eredményei elismeréseként 1930-ban Tiszteleti tag címet kapott.

Sigmond Elek (1873-1939, levelező tag 1915, rendes tag 1925)

Vegyésszmérnök, agrogeológus. A víztudományok fejlődése szempontjából fontos agrokémiai és talajtani eredményeket ért el, és behatóan foglalkozott a szikesek megjavításával és az öntözések kérdéseivel.

Cholnoky Jenő (1870-1950, levelező tag 1920)

Geográfus, mérnök-hidrológus. A magyar földrajztudomány legnagyobb tudósainak egyike volt. Maradandót alkotott a hidrológiában és a klimatológiában is. Mintegy ötven könyvet adott ki és 700 különféle tudományos és ismeretterjesztő közleménye jelent meg. Több ezer népszerűítő földrajzi előadást tartott, és először ő vetített színes diaképeket Magyarországon.

Vendl Aladár (1886-1971, levelező tag 1922, rendes tag 1931)

Geológus, petrográfus, szedimentológus, hidrológus volt. Tudományos életműve legjelentősebb eredményeit a laza üledékes kőzetek újító szemléletű fizikai, kémiai és ásványtani vizsgálata terén érte el. Hidrogeológiai munkássága is jelentős. Több mint három évtizeden keresztül (1926–1960) volt a BME Ásvány- és Földtani Tanszékének vezetője. 1941-től 1944-ig az MFT Hidrológiai Szakosztályának elnöke volt. Szakmai és tudományos eredményei, valamint a Társaságunkban hosszú időn keresztül végzett kiemelkedő közéleti tevékenységének elismeréseként Tiszteleti tag címet adományoztak számára.

Rohringer Sándor (1868-1945, levelező tag 1936, rendes tag 1941)

Kultúrmérnök, munkásságával jelentősen hozzájárult a víztudományok hazai fejlődéséhez. Nevéhez fűződik az ország első hidraulikai laboratóriumának létrehozása a Műegyetemen 1927-ben, valamint az alföldi talajvízszelőlő kúthálózat kiépítésének megkezdése és az általa létesített kutak mérési eredményei alapján a talajvízdúsítás gondolatának felvetése. Az 1930-as években a Műegyetem rektora is volt, működésével a műszaki tudományok általános, széleskörű fejlődését is elősegítette. Társelnöke volt az MFT Hidrológiai Szakosztályának. Szakmai és tudományos eredményei, valamint hosszú időn keresztül végzett kiemelkedő közéleti tevékenységének elismeréseként 1941-ben Tiszteleti tag címet kapott.

Varga Lajos (1890-1963, levelező tag 1940)

A 20. század kiemelkedő magyar zoológus-hidrobiológusa. A vizekben és a talajokban élő mikroszkópikus állatvilág vizsgálatával elért eredményei hazánkban és külföldön is elismerést váltottak ki. Publikációinak száma megközelítette a 450 tételt. Kiemelkedő szakmai és tudományos eredményeinek elismeréseként a Társaságunk 1961-ben a Dr. Schafarzik Ferenc-emlékéremet adományozta számára.

Maucha Rezső (1884-1962, levelező tag 1943, rendes tag 1954)

Kémikus, hidrobiológus, limnológus. Vízkémiai és hidrobiológiai kutatási eredményei alapján nyerte el az MTA levelező tagja és rendes tagja címet. 1933-1952-ig a Halászati és Öntözési Kutatóintézet igazgatója volt. 1956-

tól 1962-ig a Nemzetközi Limnológiai Társaság alelnöke volt. Ő honosította meg Magyarországon a produkciós biológia, a vízi közösségi biológia és a tótipustan témakörét. Nemzetközileg is elismert eredményeket ért el ezeken a területeken. Vízkémiai vizsgálati módszereit külföldön is alkalmazták. Munkásságát 1954-ben Kossuth díjjal ismerték el. Az MHT Limnológiai szakosztályának első elnöke volt 1949–1958 között. Kiemelkedő szakmai és tudományos eredményeinek, valamint az MHT-ban hosszú időn keresztül végzett közéleti tevékenységének az elismeréseként Társaságunk 1950-ben Dr. Schafarzik Ferenc-emlékérmét, 1959-ben pedig a Tiszteleti tag címet adományozott számára.

Mosonyi Emil (1910–2009, levelező tag 1951, rendes tag 1990)

Mérnök, az MTA Vízgazdálkodástudományi Bizottságának tiszteletbeli elnöke volt. A víztudományok fejlődéséhez a vízerőhasznosítással foglalkozó, világszerte több nyelven kiadott szakkönyveivel járult hozzá. Jelentős szerepe volt a 20. századi magyar vízgazdálkodást meghatározó nagy vízilétesítmények megvalósításában. A vízgazdálkodás-tudomány területén hazai és nemzetközi szempontból is kiemelkedő eredménye volt az első nagytávlatú Vízgazdálkodási Keretterv készítésének kezdeményezése és megvalósítása. Az 1956-os forradalom eseményeiben vállalt szerepe miatt 1965-ben az MTA felfüggesztette az akadémiai tagságát, amit csak a rendszerváltás után, 1990-ben kapott vissza. Közel 20 évig a Karlsruhe Egyetem Theodor Rehbock Hidraulikai Laboratóriumának igazgatója volt. A világhíres laboratóriumban a hidraulikai és hidrodinamikai modellezés számos újdonsága született.

1950–1954 között a Magyar Hidrológiai Társaság elnöke volt. Az ICID alelnöke, az ICID Magyar Nemzeti Bizottságának elnökeként tevékenykedett. Nagyon fontos szerepet vállalt hazai és nemzetközi víztudományi testületek és szövetségek megalapításában és működtetésében. Az International Water Resources Association (Nemzetközi Vízgazdálkodási Szövetség) alapító tagja, valamint az International Hydropower Association (Nemzetközi Vízenergia Szövetség) alapítója és első elnöke volt. 1952-ben Kossuth-díjat, 2006-ban Széchenyi-díjat kapott. Kiemelkedő szakmai és tudományos eredményeinek, valamint az MHT-ban hosszú időn keresztül végzett közéleti tevékenységének elismeréseként a Társaságunk 1955-ben a Dr. Schafarzik Ferenc-emlékérmét, 1990-ben pedig a Tiszteleti tag címet adományozta számára, és Mosonyi Emil különdíjat alapított a szellemiségének legjobban megfelelő diplomamunka elismerésére.

Bogárdi János (1909–1998, levelező tag 1962, rendes tag 1973)

Mérnök, aki kutatóként legfontosabb tudományos eredményeit a folyami hordalékmozgás törvényszerűségeinek vizsgálata, dinamikai jellemzőinek és mennyiségi mutatói méréselméletének fejlesztése területén érte el. Eredményeit „*A hordalékmozgás elmélete*” (1955) című könyvében mutatta be. Az MTA Vízgazdálkodástudományi Bizottságának (1965–1978) és az MTA Mérnöki, építészeti és közlekedéstudományi szakcsoportjának elnöke (1973–1980) volt. Kiemelkedő szakmai és tudományos eredményeinek elismeréseként a Társaságunk 1978-ban a Tiszteleti tag címet adományozta számára.

Cselőtei László (1925–2012, levelező tag 1970, rendes tag 1976)

Kertészmérnök, szakterülete a kertészet és azon belül az öntözés volt. Kutatási területét és eredményeit tükrözik az akadémiai székfoglalójának témái. Levelező tagi székfoglalójának címe „*Az öntözés fejlesztésének alapjai a zöldségtermesztésben*” (1971), rendes tagi székfoglalójának címe pedig „*Új irányok és feladatok a növények vízellátásában*” (1978) volt. Az MTA Agrártudományi Osztálya elnökhelyettese, az MTA-OVH Vízügyi Tudományi Bizottság elnöke, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Kertészettudományi Karának dékánja, majd 1978–1981-ben az egyetem rektora volt.

Kovács György (1925–1988, levelező tag 1979)

Vízmérnök, hidrológus. Legfontosabb kutatási eredményeit a felszín alatti szivárgó vízmozgás matematikai modellezése terén érte el. Az MTA Vízgazdálkodástudományi Bizottság elnöke volt. Jelentős tevékenységet végzett fontos hazai és nemzetközi szervezetekben. Az MTA és az Országos Vízügyi Hivatal közös vízügyi bizottságának alelnöke és az International Association of Hydrological Sciences (IAHS) főtitkára, alelnöke és elnöke volt. 1980–1985-ig a VITUKI főigazgatója volt. 1952–1958 között a Hidrológiai Közlöny főszerkesztője, 1950–1952 között a Magyar Hidrológiai Társaság főtitkára, majd alelnöke volt. 1961–1964 között ellátta az ügyvezető elnöki feladatokat is. Kiemelkedő szakmai és tudományos eredményeinek, valamint az MHT-ban hosszú időn keresztül végzett közéleti tevékenységének az elismeréseként Társaságunk 1974-ben a Dr. Schafarzik Ferenc-emlékérmét adományozta számára.

Prékopa András (1929–2016, levelező tag 1979, rendes tag 1985)

Matematikus, az operációkutatás hazai alkalmazásának egyik megalapozója. A számítástechnika, a matematikai statisztika és a valószínűség-számítás neves kutatója. Az operációkutatási és azon belül a sztochasztikus optimalizálási problémák terén nemzetközileg is kiemelkedő eredményeket ért el és azok gyakorlati alkalmazási módszereit is kidolgozta 1996-ban Széchenyi díjat kapott. Sztochasztikus operációkutatási modelleket dolgozott ki víztározási, vízkészlet megosztási és szabályozási problémák megoldásához. Ezeket a gyakorlatban alkalmazta a Balaton és a Tisza-völgy problémáinak a megoldásához. Ezekből a feladatokból sokat tanultak a víztudományok területén a vízgazdálkodási rendszerek optimalizálásával foglalkozó kutatók, köztük a szerző saját maga is.

Berczik Árpád (1929–, levelező tag 1982, rendes tag 1990)

Hidrobiológus, zoológus, ökológus. 1951-ben az ELTE-n biológia-földrajz szakos tanári oklevelet szerzett. Fő kutatási területe a sekély vizű tavakban az üledék mezofaunája. Jelentősek a Dunakutatásban és a Fertő-Hanság hidrobiológiai feltárásában elért eredményei. Munkásságát jól jellemzik az akadémiai székfoglalójának témái. A levelező tagi székfoglalójának címe „*Törekvések a potamoökológia szemléletének fejlesztésére*” (1983), a rendes tagi székfoglalójának címe pedig „*A hidrobiológia néhány lehetőségéről vizeink védelmében*” (1991). Tagja volt az MTA Környezettudományi Bizottságának, Hidrobiológiai

Bizottságának és a Természetvédelmi és Konzervációbiológiai Bizottságának. Kilenc évig a Magyar–Szlovák Akadémia-közi Bizottság elnöki tisztét is betöltötte. Az MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézetének igazgatója és a Nemzetközi Dunakutató Munkaközösség vezető testületének tagja volt. A vízminőség-védelem módszertanának, eszköz- és információs hátterének fejlesztésében kifejtett kiemelkedő munkásságáért 1988-ban megosztott Állami Díjat kapott. 1971-től két cikluson át a Magyar Hidrológiai Társaság főtíkája, utána alelnöke, majd ezt követően az elnökség tagja és a Kitüntetések Bizottság elnöke volt. 1959–2013 között, rekord ideig volt tagja a Hidrológiai Közlöny szerkesztő bizottságának. Kiemelkedő szakmai és tudományos eredményeinek, valamint az MHT-ban hosszú időn keresztül végzett közéleti tevékenységének az elismeréseként a Társaságunk 1955-ben Vásárhelyi Pál emléklapot, 1966-ban Entz Géza emléklapot, 1971-ben Bogdánfy Ödön emlékérmét, 1979-ben Dr. Schafarzik Ferenc-emlékérmét, 1985-ben Vásárhelyi Pál-díjat, 2001-ben pedig Tiszteleti tag címet adományozott számára.

Várallyay György (1935–2018, levelező tag 1993, rendes tag 1998)

Agrármérnök, Széchenyi-díjas professzor. 1981–1997-ig az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetének igazgatója volt. Főbb kutatási területei a talajtani adatbázisok, talajterképezés, a talajok vízgazdálkodási tulajdonságai és vízháztartása, a talajdegradációs folyamatok, a talaj és a környezet védelme. Legnagyobb nemzetközi eredménye a talajdegradációs világtérkép megalkotása és Európa talajterképének megszerkesztése. Több hazai talajtematikai térkép készítése fűződik a nevéhez. Több mint 550 magyar és angol nyelvű tudományos publikáció, 23 könyv szerzője, illetve társszerzője. Az MTA delegáltjaként tagja volt az Országos Környezetvédelmi Tanácsnak és a Tanács Vízgazdálkodási és Vízvédelmi Bizottságának. Az Agrokémia és Talajtan szakfolyóirat főszerkesztője és a Hidrológiai Közlöny szerkesztő bizottságának a tagja, valamint a Magyar Hidrológiai Társaság Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Szakosztályának tagja volt. Hazai és nemzetközi szempontból is jelentős tudományos eredményeinek és a Magyar Hidrológiai Társaságban hosszú időn keresztül végzett közéleti tevékenységének elismeréseként Társaságunk a Tiszteleti tag címet adományozta számára.

Haszpra Ottó (1928–2012, levelező tag 1998, rendes tag 2004)

Hidrológus-mérnök, eszperantista. A műtárgyhidraulika, a regionális és lokális szivárgások, ezek környezeti hatásai és a hidrotermodinamika terén ért el jelentős kutatási eredményeket. Beszédes József nyomdokait követve ő is foglalkozott nyelvészettel. Az első magyar eszperantó kasszótár megalkotója és az eszperantó nyelv hidraulikai és vízepítési szótárának fejlesztésével is foglalkozott. 1970–1991-ig a Vízgazdálkodástudományi Bizottság titkára, később elnöke. Az IAHR és az ICOLD Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke. 1976–1990-ig a Magyar Hidrológiai Társaság elnökségi tagja. Tudományos eredményeit Eötvös Loránd-díjjal, Pro Esperanto-díjjal és Szent-Györgyi Albert-díjjal ismerték el. Kiemelkedő szakmai és tudományos eredményei elismerésére Társaságunk 1963-ban Vásárhelyi Pál-emléklapoktet adományozott számára.

Bíró Péter (1943 - 2021, levelező tag 2001, rendes tag 2007)

Tudományterülete a hidrobiológia, az ichtológia és az ökológia volt. Az ichtológia és a Balaton-kutatás nemzetközileg elismert tudósa. 1973–1985 között a Veszprémi Akadémiai Bizottság Biológiai Szakbizottság titkára, 1985–1990-ben a Rendszertani és Ökológiai Munkabizottság, 1993–1996-ban pedig a Hidrológiai és Környezetvédelmi Munkabizottság elnöke volt. 1993-tól az MTA Hidrobiológiai Bizottság elnöke, 1973-tól az Európai Ichthyológus Unió (SEI) Tanács tagja. A Magyar Hidrológiai Társaság Limnológiai Szakosztályának elnöke volt. Jelentős mértékben fejlesztette a Hidrobiológus Napok aktivitását. A Balaton halállományának populációdinamikáját, táplálkozási kapcsolatait, a balatoni élőlénytársulások hosszú távú változásait vizsgálta. Több mint 300 tudományos közleménye, könyvrészlete jelent meg. Kiemelkedő szakmai és tudományos eredményeinek, valamint a Magyar Hidrológiai Társaságban hosszú időn keresztül végzett közéleti tevékenységének az elismeréseként Társaságunk 1999-ben Pro Aqua-emlékérmét, 2002-ben Dr. Schafarzik Ferenc-emlékérmét, 2011-ben pedig Tiszteleti tag címet adományozott számára.

VÍZTUDOMÁNYOKÉRT A 21. SZÁZADBAN

A rendszerváltás - a 20. század vége és a 21. század eleje - nagyjelentőségű változásokat hozott a társadalmi, gazdasági életben és a víztudományok fejlődésében is. A kialakult nagyszerű, új lehetőségekkel élve, Somlyódy László és Józsa János akadémikusok, valamint az általuk létrehozott tudományos műhelyek, korábban nem látott hatékonyságú hazai és nemzetközi tudományos együttműködésekben vettek részt, és nemzetközileg is elismert eredményeket értek el. Jelentős szerepük volt és van a digitalizáció térhódításában a műszaki víztudományi kutatások területén. A felszíni és felszín alatti vizekben kialakuló mozgások, a vízgyűjtőkön kialakuló folyamatok vizsgálatában, az előrejelzések nagymértékű fejlődésében, az integrált vízgazdálkodásban, a víztudományok új területeinek kialakulásában és fejlődésében hazai és nemzetközi szinten is kimagasló eredményeket értek el. Somlyódy és Józsa akadémikusoknak jelentős, személyükhöz köthető tudományos eredményeik születtek, de talán még ennél is értékesebb az a tevékenységük, amit hazai és nemzetközi, interdiszciplináris kutatási közösségek és hálózatok létrehozásába fektettek, amelyek sokféle tudományterület kutatóinak az együttműködésével oldották meg a vízgazdálkodás egyre nehezebb problémáit és értek el nemzetközileg is elismert eredményeket.

Víztudományunk jelenlegi helyzetét nehéz az előző évszázadokhoz és különösen nehéz az 1990 előtti évtizedekhez hasonlítani. Nehéz felmérni a „gyorsuló idők”, az informatikai forradalom hatásait, és nehéz értékelni a rendszerváltozás szerepét is, amely szélesre tárta a kaput a világ felé. A víztudományok magyar, illetve magyar származású tudósai a történelem során soha nem vettek részt a vízgazdálkodás világ-, európai és Duna vízgyűjtő szintű alakításában olyan magas szinten és mértékben, mint az elmúlt három évtizedben. A történelem során soha annyi egyetemi hallgató nem tanulhatott Európa legjobb egyetemén, soha annyi kutató nem vehetett részt nemzetközi kutatási projekteken és kutatóhálózatok tevékenységében konzorcium tagként és sok esetben projekt vezetőként, soha sem rendeztünk annyi világ-, Eu-

rópa és Duna vízgyűjtő szintű tudományos rendezvényt, nem vettünk részt annyi külföldön rendezett szakmai-tudományos rendezvényen és nem viseltek magyar szakemberek annyi vezető tisztséget tekintélyes nemzetközi víztudományi szervezetekben, mint ebben az időszakban.

Somlyódy László (1943-, levelező tag 1990, rendes tag 1998)

A víztudományok hazai történetének kiemelkedő egyénisége. Legfontosabb tudományos eredményeit a szennyezőanyagok elkeveredésének folyamata, a folyók és tavak vízminőségének szabályozása, az áramlástan, a vízminőségi modellezés és a diszperziós mérések témakörökben érte el. Külön említést érdemel a Balaton értékeinek megőrzéséért végzett tevékenysége. Tudományos programjának főbb állomásait a „*Felszíni vizek minősége. Modellezés és szabályozás*” (2018) című életmű kötetében foglalta össze. Az MTA Műszaki Tudományok Osztályának elnöke volt (1999-2005). A Vízgazdálkodástudományi Bizottság és a víztudományok területével foglalkozó köztestületi tagok széleskörű bevonásával koordinálta „*A hazai vízgazdálkodás stratégiai kérdései*” című MTA jelentés készítését, mellyel megalapozta Magyarország hosszútávú vízpolitikáját.

Józsa János Balázs (1957-, levelező tag 2013, rendes tag 2019)

A felszíni vizek hidrodinamikája és elkeveredési folyamatainak vizsgálata terén ért el kiemelkedő eredményeket. A hidroeinformatika hazai térhódításának kulcsembere. Az általa létrehozott hidroeinformatikai tudományos műhely és tudományos iskola eredményeinek nemzetközi szintű elismerését jelentette az, hogy Európa négy másik nemzetközi hírű egyetemének hidroeinformatikai tudományos műhelyével együtt elnyerték az EU támogatását az Erasmus-Mundus Hidroeinformatika és Vízgazdálkodás kiválósági mesterképzés beindításához. Somlyódy akadémikus munkáját folytatva, 2011-től napjainkban is vezeti az MTA-BME (majd ELKH-, jelenleg HUN-REN) Vízgazdálkodási Kutatócsoportot. Tudományos és tudományszervezői eredményei alapján kulcsszerepet játszott a Víztudományi és Vízbiztonsági Nemzeti Laboratórium széles konzorciumának és programjának létrehozásában; a projekt Irányítótestületének elnöke. Jelentős szerepet játszott az MTA Fenttartható Fejlődés és Technológiák Nemzeti Kutatási Programjának létrehozásában; a program társelnöke. A program jelentős része a Műszaki Tudományok Osztályához kapcsolódó, BME-háttérű tudományterületekre terjed ki, kiemelten a fenntartható folyógazdálkodásra, a városi vízgazdálkodásra és az energiagazdálkodásra.

Németh Tamás (1950-2023, levelező tag 2001, rendes tag 2007)

Agrokémikus, a talaj nitrogénháztartásának neves kutatója. Jelentős kutatási eredménye volt a talaj termékenység fenntartásának tudományos megalapozása. Víztudományi szempontból is fontos kutatási eredményeket ért el. Több mint 700 publikációja jelent meg. Kiemelkedő tudományszervezői tevékenységet végzett. Az MTA főtitkára (2008-2014), az MTA Környezettudományi Elnöki Bizottságának és az Agrártudományok Osztályának az elnöke, valamint az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetének igazgatója volt. Alapító tagja volt az MTA Nemzeti Víztudományi Bizottságának és az Alpok-Adria tudományos

együttműködésnek. Tagja volt az MTA Talajtani, Vízgazdálkodási és Növénytermesztési Tudományos Bizottságának és az Agricultural Water Management szakfolyóirat szerkesztőbizottságának.

Szűcs Péter (1964-, levelező tag 2022)

Hidroeológus. A hidroeológia és a vízgazdálkodás jelenének kiemelkedő egyénisége. Nemzetközi szinten is elismert szakmai és tudományos tevékenységet végez. Rekordmennyiségű, már több mint 600 publikáció fűződik a nevéhez. A Miskolci Egyetem rektorhelyettese. Tíz évig az MTA-ME Műszaki Földtudományi Kutatócsoport vezetője volt. Szerzőtársaival 2008-ban elnyerte a Magyar Hidrológiai Társaság Vitális Sándor szakirodalmi nívódíját, ami az általa létrehozott tudományos iskola sikerét bizonyítja.

Karádi Gábor (1924-2018, külső tag 2001)

Az USA-ban élt vízmérnöknek a fő kutatási területei a hidraulika és hidromechanika, a fejlett energiatárolók, az energiatároló vízerőművek építésének és környezeti hatástanulmányainak szabályozása, valamint a szennyezett területek feltárása és helyreállítása voltak. 2001-ben a „*Szennyezett területek feltárása és helyreállítása*” címen tartott székfoglaló előadást. A Nemzetközi Vízgazdálkodási Szövetség (International Water Resources Association -IWRA) alapító főtitkára volt (1971-1995). 1989-ben a Budapesti Műszaki Egyetem díszdoktorává avatták. Kiemelkedő szakmai és tudományos eredményei elismeréseként a Magyar Hidrológiai Társaság 1995-ben külföldi Tiszteleti tag címet adományozott számára.

Bárdossy András (1950-, külső tag 2013)

A hidrológia nemzetközileg elismert kiemelkedő egyénisége. Fontos kutatási eredményeket ért el a változékonyság szerepének feltárásával a hidrológiában, amelyekkel segítette a hazai hidrológiai előrejelzéseket is. Külföldön élt és kutató, de folyamatosan munkakapcsolatban volt magyar kutatókkal és sokat segítette a fiatal kutatók munkáját. Székfoglalóját „*A változékonyság szerepe a hidrológiában*” címmel tartotta.

Szilágyi József (1964-, levelező tag 2025)

2025. május 7-én, a Magyar Tudományos Akadémia 199. közgyűlésén lezajlott a háromévenként esedékes tagválasztáson Szilágyi Józsefet levelező taggá választották. A víztudományok 200 éves akadémiai történetének végén és a következő évszázad kezdetén nagyon jó, ünnepi hír az, hogy a víztudományok új akadémikusát köszönhetjük. Szilágyi József, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építőmérnöki Kar Vízépítési és Vízgazdálkodási Tanszékének egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a hidrológia, hidrometeorológia és a vízgazdálkodás. A területi párolgás folyamatának újszerű termodinamikai leírásával olyan széles körben alkalmazható eljárást fejlesztett ki, amely meteorológiai és műholdas távérzékelési adatok segítségével lehetővé teszi a területi párolgás, valamint a talajvíz utánpótlódásának nagyléptékű térképezését. 2022-ben Vásárhelyi Pál-díjban, 2024-ben Akadémiai Díjban részesült.

AZ MTA A VÍZTUDOMÁNYOKÉRT

A víztudományokkal foglalkozó akadémikusok tevékenységét számos magas kitüntetéssel ismerték el. Ennek szemléltetésére a Vízgazdálkodástudományi Bizottság

szakterületén elért tudományos eredmények társadalmi hasznosságát mutató elismerésekből tudok ízelítőt adni, mert a többi területet nem ismerem eléggé. A műszaki víztudományokkal foglalkozó akademikusok tevékenységét magas állami kitüntetésekkel ismerték el. Bogárdi János 1993-ban, Somlyódy László 2002-ben, Mosonyi Emil 2006-ban, Józsa János pedig 2024-ben Széchenyi-díjat kapott, amely az Akadémia alapítójára emlékeztet, és így a 200 éves évfordulón különösen érdemes megemlíteni (*Major 2024*). Közleményemben két olyan, más tudományterületen dolgozó akademikust is említettem, aki Széchenyi díjat kapott. Prékopa András matematikus 1996-ban, Várallyay György talajkutató pedig 2004-ben kapta meg ezt a kitüntetést.

Somlyódy László akademikust az 1999 és 2005 közötti, Józsa János akademikust pedig 2020 és 2023 közötti időszakra a Műszaki Tudományok Osztályának elnökévé választották, ami arra utal, hogy a műszaki víztudományok akademikusainak eredményeit nagyra értékelték. Hasonlóan nagy elismerés az, hogy Józsa János akademikus 2015 és 2021 között a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem rektora volt, a több mint 240 éves múltú Egyetem történetének harmadik műszaki víztudományokkal foglalkozó vezetője. Szerzőtársaival négyszer nyerte el Társaságunk Vitális Sándor szakirodalmi nívódíját (1995, 2011, 2015, 2024), ami az általa létrehozott tudományos iskola sikerét bizonyítja.

Az MTA Műszaki Tudományok Osztályához tartozó testületek közül víztudományokkal foglalkozik a Vízgazdálkodástudományi Bizottság (elnöke Szilágyi József akademikus, titkára Lakó Dóra) és a Hidrológiai Osztályközi Állandó Bizottság (elnöke Hajnal Géza, titkára Torma Péter). Az Agrártudományok Osztályhoz tartozó testületek közül jelentős súllyal foglalkozik víztudományi kérdésekkel a Talajtani, Vízgazdálkodási és Növénytermesztési Tudományos Bizottság. Fontos víztudományokkal összefüggő problémák szerepelnek a Földtudományok Osztály testületei közül a Meteorológiai Tudományos Bizottság programjában.

Az MTA vezetése, akademikusai és a különböző testületeinek tudományos minősítéssel rendelkező tagjai jelentős támogatást nyújtottak a magyar szakemberek részvételéhez a hazai és nemzetközi, víztudományokkal foglalkozó szervezetekben, hálózatokban és közéleti fórumokon. Néhány példát említek erre a következőkben.

1954-ben Mosonyi Emil akademikus kezdeményezésére lett például tagja Magyarország a Nemzetközi Öntözési és Vízrendezési Szövetségnek (ICID). Az 1955-ben megalakított ICID Magyar Nemzeti Bizottsága (MNB) azóta az MTA Műszaki Tudományok Osztálya keretében működött több tudományos osztály közreműködésével. A Magyar Nemzeti Bizottság első elnöke Mosonyi Emil volt. Rajta kívül Kovács György és id. Bogárdi János akademikus töltötte be ezt a tisztséget. A nemzetközi szervezetnek több magyar alelnöke volt. Köztük Mosonyi Emil és id. Bogárdi János akademikusok. Az ICID MNB arra törekedett, hogy az ICID keretében megismerhető eredmények minél szélesebb körben elterjedjenek Magyarországon. Ehhez jelentős segítséget nyújtott az MTA Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Bizottsága, Vízgazdálkodástudományi Bizottsága, valamint az Agrártudományi Egyesület és a Magyar Hidrológiai Társaság.

Az ICID MNB megalakításának 30. évfordulóján, 1986. szeptember 18-án az Akadémián rendezett emlékülést. Ezen rész vett Mosonyi Emil professzor is, akitől megvonták az akademikus címet, mert illegálisan külföldre távozott és ezért több éves börtönbüntetésre ítélték. Évtizedek után ez volt az első alkalom, hogy a Belügyminiszter közbenjárására bántatlanul Magyarország területére léphetett. Az emlékünnepségek alkalmából az ICID MNB emléklapok adományozását határozta el. Mosonyi Emil, az ICID MNB alapító elnöke és az ICID első magyar alelnöke (később tiszteletbeli alelnöke), valamint K.K. Framji, az ICID akkori főtítkára és Marvin E. Jensen, az ICID elnöke voltak az első külföldiek, akiknek ezt a kitüntetést az ICID MNB odaítélte, amit az MTA székházában tartott emlékülés keretében adtak át számukra. Megjegyzem, hogy a Mosonyi Emil akademikus életvonalával foglalkozó több forrásmű tévesen írja azt, hogy Mosonyi Emil csak a rendszerváltás után jött haza először, ugyanis ez már 1986-ban megtörtént.

Az ICID MNB megalakítása 50. évfordulójának alkalmából, 2005. október 12-én az MTA Műszaki Tudományok Osztálya és az ICID MNB rendezett emlékülést az Akadémián. A szervező bizottság tagja volt Cselőtei László és Somlyódy László akademikus, és az emlékülésen köszöntőt mondott Gyulai József akademikus, osztályelnök, Mosonyi Emil és Czelnai Rudolf akademikus, Alain Vidal az ICID alelnöke, valamint a környező országok ICID nemzeti bizottságainak nyolc képviselője. Az emlékülés második részében a Halászlai és Öntözési Kutatóintézet, valamint a Magyar Öntözési Egyesület Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Tudományos Napot rendezett, amelyen többek között előadást tartott Cselőtei László és Várallyay György akademikus.

A Magyar Hidrológiai Társaságnak a Magyar Állam ezeréves fennállása tiszteletére 2000. december 11-12-én tartott „Magyarok a világ vízgazdálkodás fejlesztésében” című konferenciájának a Magyar Tudományos Akadémia adott otthont. A rendezvényről a Hidrológiai Közöny különszámban emlékezett meg (Hidrológiai Közöny 2001/4). A konferencia résztvevőit az ünnepi megnyitó ülésen az MTA részéről Keviczky László alelnök köszöntötte. A szekcióüléseken a Magyarországon és külföldön élő magyarok által a víztudományok területén elért tudományos eredményekről több akademikus, illetve később akademikussá megválasztott tudós is beszámolt: Haszpra Ottó, Józsa János, Mosonyi Emil, Bárdossy András és Karádi Gábor.

Az MTA adott otthont a Magyar Hidrológiai Társaság alapítása 100. évfordulóján, 2017. február 7-én az Akadémia dísztermében tartott ünnepi ülésnek. A centenáriumi emlékünnepségek fővédnöke Áder János köztársasági elnök volt, aki írásban köszöntötte a 100 éves Társaságot és annak tagjait. Lovász László, az MTA elnöke köszöntőjében rendkívül fontosnak tartotta, hogy az Akadémia indítson el egy Nemzeti Víztudományi Kutatási Programot. Kérte, hogy a Társaságunk tagjai javaslataikkal, észrevételeikkel járuljanak hozzá e rendkívül szerteágazó és sok szakértő együttműködését igénylő munka sikeréhez. Köszöntőjének befejezéseként azt mondta, hogy „bízom abban, hogy a hazai kutatói közösség összefogásának és munkájának köszönhetően a Magyar Hidrológiai Társaság következő,

hasznoló ünnepi ülésén, tíz – vagy akár már öt év múlva is – az MTA következő elnöke már az Akadémia vízprogramjának gyakorlati eredményeit is sorolhatja.”

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Kétszáz év hosszú idő, és bár a korszerű informatikai eszközök és az egyre gazdagabb adatbázisok kétségkívül olyan lehetőségeket nyújtanak, amelyekről néhány évtizeddel ezelőtt még szinte álmodni se mertünk, mégis nehéz volt összegyűjteni az információkat a víztudományok elmúlt kétszáz évéről és az akadémikusok eredményeiről ebben az időszakban. Ennél is nehezebb az információkat logikus rendszerbe foglalni és a jövőre vonatkozó következtetéseket levonni belőlük. Azokból az információkból, amelyeket összegyűjtöttem, megerősödött bennem az a tudat, hogy nagyon gazdag múltja van Magyarországon a víztudományoknak, nemzetközi szinten is kiváló tudósaink voltak és vannak, de alaposabban tanulmányozni kellene a víztudományok múltját. Egyrészt az elődeink iránti tiszteletből, hogy reális kép maradjon az eredményeikről a jövő nemzedékei számára, másrészt azért, hogy tanuljunk a múlt hibáiból és erőnyeiből.

Lehet, hogy igyekeztem ellenére hibák vannak a közleményemben, s abban is biztos vagyok, hogy nem sikerült a fontosságuknak megfelelően súlyozni a közreadott információkat, és hiányosságok is előfordulhatnak a visszaemlékezésben. A víztudományok fejlődését az Akadémián nemcsak az akadémikusok, hanem a nagydoktorok, az egykori kandidátusok és a mai PhD-sek együtt szolgálják, én viszont a nem akadémikusok eredményeiről nem tudtam írni a terjedelmi korlátok és még inkább az információfeltárás nagy munkaigénye miatt. Ugy gondoltam, hogy vitaindítónak mégis megírom ezt a közleményt. Remélem, hogy kedvet csinál az olvasóknak, hogy visszatekintsenek a múltba, és nem veszi el ettől írásom a kedvüket. Két javaslatom van:

1) Javaslom, hogy a megemlékezésünket támasszuk alá alaposabb vizsgálatokkal és terjesszük ki az akadémikusok kívül minden olyan víztudományokkal foglalkozó kutatóra, akinek a tevékenysége az elmúlt 200 évben valamilyen formában kapcsolódott az MTA-hoz.

2) Tekintettel arra, hogy az MTA megalapításának egyik fő szempontja a magyar tudományos nyelv kialakítása és művelése volt, javaslom, hogy mérjük fel közösen

a víztudományok szaknyelvének jelenlegi helyzetét és fejlesztési igényeit. Az akció neve lehetne Beszédés József Víztudományi Nyelvújító Akció vagy valami ilyesmi. A fejlesztés egyik eredménye lehetne például a pontosított vagy új fogalom meghatározások beépítése az online víztudományi értelmező szótárba. A bicentenáriumhoz méltó megemlékezés lenne az, ha a Magyar Hidrológiai Társaság szakosztályai és területi egységei 2025-2026-ban, a Magyar Tudomány Éveiben szakterületük kritikus fogalmainak újra definiálásával járulnának hozzá a víztudományi szaknyelv fejlesztéséhez.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönöm Józsa János, Gáspár Zsolt és Szilágyi József akadémikusnak, hogy a közlemény elkészítéséhez segítséget nyújtottak és köszönöm Major Veronika főszerkesztő asszonynak, hogy biztatott annak megírására, és bábáskodott -megszületésénél.

IRODALOMJEGYZÉK

Czinege Sz., Fekete N., Guca M., Kovács J., Lászlófi V., Papp B., Svégl F., Szentkereszti M., Zsidi B. (2025). Időutazás: a Magyar Tudományos Akadémia első 200 éve, <https://idovonal.mta.hu>

Fejér L., szerk. (2019). A Magyar Hidrológiai Társaság kitüntetettjei 1917-2017, Magyar Hidrológiai Társaság, p. 350

Glatz F., főszerk. (2003). A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–2002 I. (A–H). MTA Társadalomkutató Központ. 2003. p. 133

Ijjas I. (2019). Integrált vízgazdálkodás – „A hidroinformatika születése – európai és globális integráció, TYPOTEX Kiadó, p. 416

Major V. (2024). Új tagot köszönhetünk a vizes szakma Széchenyi-díjasai között, Hidrológiai Közöny 104(2). pp. 71-76.

Markó L., Burucs K., Balogh M., Hay D. (2003). A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825-2002. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest Link: <https://real-eod.mtak.hu/7573/1/AMTATagjai1825-2002.pdf#page=135>

Salamin P. (1983). 200 év távlatában (Oktatók a felsőfokú vízgazdálkodási határterületi intézményekben), Hidrológiai Tájékoztató 1983. október, pp. 5-6.

A SZERZŐ

IJJAS ISTVÁN okleveles mérnök, okleveles építési-gazdasági mérnök, a műszaki tudományok kandidátusa, habilitált doktor. Jelenleg a BME Vízépítési és Vízgazdálkodási Tanszékének professzor emeritusa, a Magyar Hidrológiai Társaság tiszteletbeli elnöke és Tudományos Bizottságának elnöke. 2003-2011-ig a Társaság elnöke volt. Tagja volt az MTA Műszaki Tudományok Osztálya Vízgazdálkodástudományi Bizottságának, az Agrártudományok Osztály Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Bizottságának, a Földtudományok Osztály Hidrológiai Bizottságának és a Rendszertechnikai Bizottságnak. A Tudományos Minősítő Bizottság Építési, Építészet és Közlekedéstudományi Bizottságának titkára és az MTA VAHAVA Projekt Tudományos Tanácsának tagja volt. Az MTA jelölése alapján az Országos Környezetvédelmi Tanács tagja, Vízgazdálkodási és Vízvédelmi Bizottságának elnöke és a Tanács tudományos alelnöke volt. A Műszaki Tudományok Osztályhoz tartozó ICID (International Commission on Irrigation and Drainage) Magyar Nemzeti Bizottság főtítkára és később elnöke, az ICID alelnöke, valamint több központi bizottságának tagja, titkára, illetve elnöke volt. Szakmai életútját az „Integrált vízgazdálkodás – A hidroinformatika születése – európai és globális integráció” című életmű kötetében mutatta be.